

Kinh nghiệm phát triển kinh tế bạc của Trung Quốc và bài học cho Việt Nam

Hoàng Thành Nhật
Trưởng Quốc tế, Đại học Quốc gia Hà Nội

Kinh tế bạc là một phần quan trọng của phát triển kinh tế bền vững, đặc biệt tại các quốc gia đang phải giải quyết thách thức từ già hóa dân số như Trung Quốc và Việt Nam. Trung Quốc đã triển khai nhiều chính sách để phát triển kinh tế bạc, bao gồm chăm sóc y tế, khởi nghiệp bạc và kết nối với tính bền vững. Tuy nhiên, vẫn tồn tại nhiều thách thức như bất bình đẳng và thiếu cơ sở hạ tầng hỗ trợ. Việt Nam có thể học hỏi kinh nghiệm từ Trung Quốc để xây dựng nền kinh tế bạc toàn diện, giúp cải thiện chất lượng cuộc sống cho người cao tuổi và thúc đẩy phát triển kinh tế.

1. Mở đầu

Kinh tế bạc là khái niệm liên quan đến các hoạt động và cơ hội kinh tế từ sự già hóa dân số, tập trung vào việc đáp ứng nhu cầu và khai thác tiềm năng của người cao tuổi. Với xu hướng già hóa dân số đang diễn ra nhanh chóng, kinh tế bạc đang dần trở thành một yếu tố quan trọng cho sự phát triển kinh tế bền vững, đặc biệt ở những quốc gia như Trung Quốc và Việt Nam. Với số lượng người cao tuổi ngày càng tăng, Trung Quốc đã sớm nhận ra tầm quan trọng của việc phát triển kinh tế bạc và đã áp dụng nhiều chính sách, chiến lược để thúc đẩy lĩnh vực này. Những nỗ lực này đã giúp Trung Quốc đạt được nhiều thành tựu đáng kể, từ phát triển sản phẩm và dịch vụ chuyên biệt cho người cao tuổi đến thúc đẩy sự tham gia của họ vào nền kinh tế. Tuy nhiên, vẫn còn tồn tại nhiều thách thức cần được giải quyết, như vấn đề bất bình đẳng trong tiếp cận dịch vụ và hệ thống hỗ trợ chưa hoàn chỉnh. Bài viết này sẽ phân tích những kinh nghiệm của Trung Quốc trong phát triển kinh tế bạc và rút ra các bài học quan trọng cho Việt Nam với những thách thức tương tự liên quan đến xu hướng già hóa dân số.

Hiện nay, kinh tế bạc phát triển mạnh tại châu Âu và châu Á. Klimczuk (2016) đã so sánh các mô hình kinh tế bạc tại EU, chỉ ra cách khai thác tiềm năng người cao tuổi. Tại Trung Quốc, Zhang (2024) chỉ ra rằng kinh tế bạc rất quan trọng trong duy trì tăng trưởng khi dân số già hóa nhanh chóng.

Tóm lại, kinh tế bạc là cách tiếp cận toàn diện để giải quyết thách thức và cơ hội từ già hóa dân số, không chỉ nâng cao chất lượng sống cho người cao tuổi mà còn thúc đẩy phát triển bền vững và kinh tế. Đây là lĩnh vực cần sự quan tâm từ chính sách, doanh nghiệp và nghiên cứu.

2. Tổng quan về kinh tế bạc tại Trung Quốc

Kinh tế bạc tại Trung Quốc đã trở thành lĩnh vực trọng điểm do dân số già hóa nhanh chóng và các cơ hội kinh tế liên quan. Đây là mô hình bao gồm nhiều ngành phục vụ nhu cầu của người cao tuổi như chăm sóc sức khỏe, nhà ở và giải trí. Theo báo cáo của Ủy ban Quốc gia về Người Cao tuổi Trung Quốc, tổng giá trị kinh tế bạc của nước này đạt 8 nghìn tỷ RMB (1,2 nghìn tỷ USD) vào năm 2020 và dự kiến tăng lên 17 nghìn tỷ RMB (2,6 nghìn tỷ USD) vào năm 2025 (Guo, 2023). Sự phát triển này cho thấy tiềm năng to lớn của nhóm dân số già đối với tăng trưởng kinh tế (Zhang, 2024).

Mặc dù già hóa dân số tạo ra nhiều thách thức, nhưng nó cũng tạo ra cơ hội phát triển trong lĩnh vực kinh tế bạc (Ma, 2022). Nhu cầu về các cơ sở hạ tầng, giải trí và tài chính hưu trí ngày càng gia tăng, cho thấy cần cải tiến và đổi mới trong các dịch vụ dành cho người cao tuổi. So với các nước phát triển như Mỹ, kinh tế bạc của Trung Quốc còn non trẻ nhưng đầy triển vọng (Ma, 2022).

Ngoài đáp ứng nhu cầu của người cao tuổi, kinh tế bạc còn thúc đẩy tiêu dùng và tăng trưởng kinh tế. Nghiên cứu cho thấy tiêu dùng của người cao tuổi có thể thúc đẩy tăng trưởng GDP (Wang và cộng sự, 2022; Zhang, 2024). Kinh tế bạc cũng được liên kết với các sáng kiến phát triển bền vững, như tài chính xanh nhằm thúc đẩy phát triển carbon thấp (Zhang, 2024).

Nhìn chung, kinh tế bạc tại Trung Quốc đang mở ra nhiều cơ hội cho tăng trưởng kinh tế và phát triển bền vững, với vai trò quan trọng trong bối cảnh dân số già hóa nhanh chóng.

3. Các chính sách và chiến lược của Trung Quốc để phát triển kinh tế bạc

Một trong những chiến lược quan trọng của chính phủ Trung Quốc là kết hợp kinh tế bạc với các chương trình kinh tế lớn hơn. Chính phủ khuyến khích đổi mới trong các ngành phục vụ nhóm dân số cao tuổi, như chăm sóc sức khỏe, nhà ở, và dịch vụ giải trí (Zhang, 2024). Kinh tế bạc không chỉ nhằm giải quyết những thay đổi về dân số mà còn đóng vai trò như động lực tăng trưởng kinh tế, tạo ra nhiều việc làm và khuyến khích tiêu dùng của người cao tuổi (Leśna-Wierszółowicz, 2018). Chính phủ Trung Quốc đã nhận ra rằng người cao tuổi không chỉ là gánh nặng mà còn là lực lượng có thể đóng góp vào nền kinh tế (Zhukovska, 2020).

Chính phủ cũng đang tăng cường hệ thống an sinh xã hội và phúc lợi để hỗ trợ kinh tế bạc. Khi dân số già đi, cần thiết phải có hệ thống chăm sóc sức khỏe và lương hưu đủ mạnh để đáp ứng nhu cầu ngày càng tăng của người cao tuổi (Amornkitvikai và cộng sự, 2022). Chính phủ đã thực hiện một số biện pháp như kéo dài tuổi nghỉ hưu và tạo điều kiện học tập suốt đời cũng như cơ hội làm việc cho người cao tuổi (Lin, 2022). Những chính sách này sẽ giúp giảm bớt gánh nặng tài chính và cho phép người cao niên tiếp tục tham gia vào lực lượng lao động.

Ngoài ra, Trung Quốc cũng tập trung vào tính bền vững môi trường khi phát triển kinh tế bạc. Việc kết hợp các sáng kiến tài chính xanh với kinh tế bạc nhằm thúc đẩy phát triển thân thiện với môi trường, đồng thời đáp ứng nhu cầu của người cao tuổi (Zhang, 2024). Chiến lược kết hợp giữa tính bền vững và sự thay đổi nhân khẩu học giúp xây dựng một nền kinh tế vững chắc, sẵn sàng thích ứng với những thách thức trong tương lai.

Một xu hướng mới cũng đang phát triển là "khởi nghiệp bạc", tức người cao tuổi tự khởi nghiệp. Bojanić (2024) chỉ ra rằng việc khuyến khích nhóm này tham gia khởi nghiệp có thể tạo ra một nền kinh tế đa dạng và bao trùm hơn, thúc đẩy sự đổi mới và năng động. Chính phủ đang tìm cách hỗ trợ các sáng kiến khởi nghiệp bạc bằng việc cung cấp tài chính và các chương trình đào tạo cho những người cao niên muốn bắt đầu kinh doanh (Bojanić, 2024).

Thêm nữa, kinh tế bạc ngày càng gắn liền với các tiến bộ công nghệ. Chất lượng cuộc sống của người cao niên có thể được nâng cao nhờ sự phát triển của công nghệ kỹ thuật số và công nghệ thông minh. Các sáng kiến như y tế từ xa, nhà thông minh và nền tảng kết nối xã hội kỹ thuật số đang thay đổi cách người cao tuổi tương tác với cộng đồng và sử dụng dịch vụ (Zhu, 2023). Việc ứng dụng công nghệ vào

kinh tế bạc sẽ giúp cải thiện chất lượng sản phẩm/dịch vụ và giúp người cao niên sống tự lập và tham gia tích cực vào xã hội.

Tóm lại, chiến lược phát triển kinh tế bạc của Trung Quốc bao gồm nhiều chính sách kết hợp về kinh tế, xã hội và môi trường. Nhận ra tiềm năng của người cao tuổi và giải quyết các thách thức của già hóa dân số, Trung Quốc đang xây dựng một tương lai kinh tế bền vững và bao trùm. Kinh tế bạc sẽ là yếu tố quan trọng góp phần định hình nền kinh tế của Trung Quốc trong những năm tới.

4. Thành tựu và hạn chế của Trung Quốc trong phát triển kinh tế bạc

Một trong những thành tựu chính là Trung Quốc đã đưa ra nhiều chính sách để nâng cao chất lượng sống cho nhóm dân số cao tuổi. Dựa trên đánh giá về những cơ hội từ sự thay đổi nhân khẩu học này đến tăng trưởng kinh tế, Chính phủ đã triển khai nhiều chương trình hỗ trợ dịch vụ chăm sóc người cao tuổi, y tế và công nghệ phục vụ người già (Klimczuk, 2021). Khái niệm kinh tế bạc đã được tích hợp vào chính sách công, nhấn mạnh cần phải có cách tiếp cận cụ thể để giải quyết nhu cầu của dân số già (Klimczuk, 2021). Kinh tế bạc cũng được xem là cơ hội để tạo thêm việc làm và thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, vì nó bao gồm nhiều lĩnh vực như y tế, giải trí và công nghệ (Cornet, 2014).

Tuy nhiên, vẫn còn nhiều hạn chế. Dân số già tăng nhanh gây ra áp lực lớn cho chi tiêu công và dịch vụ xã hội, vốn chưa đủ mạnh để đáp ứng nhu cầu ngày càng tăng của người cao tuổi (Maj-Wasniowska và cộng sự, 2018). Ngoài ra, còn có lo ngại về tính bền vững của kinh tế bạc, đặc biệt là khả năng của hệ thống tài chính và lương hưu trong việc hỗ trợ người cao tuổi (Krzyminiewska, 2019). Việc phát triển kinh tế bạc cũng có nguy cơ làm gia tăng bất bình đẳng xã hội, nếu người cao tuổi không được hỗ trợ đầy đủ thì họ có thể đối mặt với tình trạng nghèo đói và cô lập (Wang và cộng sự, 2016).

Bên cạnh đó, cơ cấu ngành của Trung Quốc vẫn chưa thích ứng đầy đủ với nhu cầu của kinh tế bạc. Trung Quốc vẫn tập trung nhiều vào các ngành công nghiệp nặng, trong khi các dịch vụ có giá trị cao dành cho người cao tuổi chưa được phát triển đúng mức, hạn chế lợi ích tiềm năng của dân số già. Thiếu công nghệ phục vụ người già và các sáng kiến xã hội cũng cản trở sự phát triển của kinh tế bạc, dù những yếu tố này rất quan trọng để nâng cao chất lượng cuộc sống cho người cao tuổi (Klimczuk, 2016).

Có thể thấy, Trung Quốc đã đạt được nhiều tiến bộ trong phát triển kinh tế bạc, bao gồm việc đưa ra các chính sách và nhiều dự báo tăng trưởng kinh tế.

Tuy nhiên, quốc gia này vẫn đối mặt với nhiều thách thức, như bất bình đẳng xã hội, cơ sở hạ tầng chưa đủ, và cần đa dạng hóa cơ cấu công nghiệp. Để khai thác tối đa tiềm năng của kinh tế bạc, cần giải quyết các hạn chế này một cách toàn diện.

5. Bài học kinh nghiệm cho Việt Nam

Xu hướng già hóa dân số tại Việt Nam đang diễn ra nhanh chóng, gây ra nhiều thách thức cho xã hội và kinh tế. Việt Nam hiện nằm trong nhóm các quốc gia có tốc độ già hóa dân số nhanh nhất thế giới (UNFPA Việt Nam, 2023). Từ năm 2009 đến 2019, dân số tăng trung bình 1,14% mỗi năm, trong khi số người cao tuổi tăng 4,35%, tương đương khoảng 400 nghìn người mỗi năm. Từ năm 2019 đến 2021, mức tăng này đạt 600 nghìn người cao tuổi mỗi năm (Tổng cục Thống kê, 2019). Việc phát triển nền kinh tế bạc sẽ có ý nghĩa quan trọng đối với Việt Nam trong việc giải quyết những thách thức của xu hướng thay đổi nhân khẩu học này. Một số bài học kinh nghiệm cho Việt Nam từ kinh nghiệm của Trung Quốc gồm có:

Một là, tăng cường đầu tư vào các sản phẩm và dịch vụ cho người cao tuổi. Trung Quốc đã đạt được những thành tựu lớn trong việc phát triển các sản phẩm và dịch vụ đáp ứng nhu cầu của người cao tuổi, từ chăm sóc sức khỏe, nhà ở đến các công nghệ phục vụ người già. Việt Nam có thể học hỏi mô hình này để phát triển các lĩnh vực tương tự, nhằm cải thiện chất lượng cuộc sống cho người cao tuổi và thúc đẩy sự phát triển của kinh tế bạc.

Hai là, khuyến khích khởi nghiệp bạc và đổi mới sáng tạo. Trung Quốc đã thúc đẩy "khởi nghiệp bạc", trong đó người cao tuổi tham gia khởi nghiệp, tạo ra nhiều động lực tăng trưởng mới. Việt Nam có thể khuyến khích người cao tuổi tham gia vào các hoạt động khởi nghiệp thông qua việc cung cấp đào tạo, tài chính và hỗ trợ. Điều này không chỉ trao quyền cho người cao tuổi mà còn tăng thêm sự đa dạng và sáng tạo cho nền kinh tế.

Ba là, liên kết giữa kinh tế bạc và tính bền vững. Trung Quốc đã kết hợp các sáng kiến bền vững như tài chính xanh với kinh tế bạc để phát triển các dịch vụ thân thiện với môi trường. Việt Nam cũng có thể áp dụng chiến lược này để phát triển kinh tế bạc theo hướng bền vững, giúp cân bằng giữa phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường.

Bốn là, cải thiện hệ thống chăm sóc xã hội. Trung Quốc đã tăng cường các chính sách an sinh xã hội để hỗ trợ người cao tuổi, bao gồm chăm sóc y tế và lương hưu. Việt Nam có thể học hỏi bằng cách xây dựng và cải thiện hệ thống an sinh xã hội, nhằm đảm bảo người cao tuổi có thể tiếp cận các dịch vụ cần

thiết, từ đó nâng cao chất lượng cuộc sống và giảm bớt gánh nặng cho gia đình và xã hội.

6. Kết luận

Kinh tế bạc ở Trung Quốc đã cho thấy những tiềm năng to lớn trong việc cải thiện chất lượng cuộc sống của người cao tuổi và thúc đẩy tăng trưởng kinh tế. Các chính sách về chăm sóc sức khỏe, dịch vụ xã hội, và khởi nghiệp bạc đã mang lại nhiều kết quả tích cực, giúp người cao tuổi có thể đóng góp vào nền kinh tế. Tuy nhiên, Trung Quốc cũng đối mặt với các thách thức, như bất bình đẳng trong tiếp cận dịch vụ và thiếu cơ sở hạ tầng hỗ trợ. Đối với Việt Nam, học hỏi kinh nghiệm từ Trung Quốc sẽ giúp định hình một hệ thống kinh tế bạc bền vững, phù hợp với điều kiện thực tế, đồng thời khai thác tối đa tiềm năng của dân số già. Để thành công, cần có sự kết hợp hài hòa giữa chính sách, đầu tư, và hỗ trợ từ cộng đồng để xây dựng một nền kinh tế bạc toàn diện và bao trùm./.

Tài liệu tham khảo

Bojanić, I. B. (2024). Silver Entrepreneurship: A Golden Opportunity for Ageing Society. *Economics and Business Review*, 10(1).

Cornet, G. (2014). Europe's 'Silver Economy': A Potential Source for Economic Growth? *Gerontechnology*, 13(3).

Guo, Y. (2023). Demographic Challenge: The Rise of the Silver Economy in China. *Advances in Economics Management and Political Sciences*, 34(1), 120-125.

Krzyminiewska, G. (2019). Financial Services Market in an Ageing Society. *Challenges for the Development of Silver Economy*. 111-120.

Leśna-Wierszołowicz, E. (2018). Silver Economy as a Response to Demographic Changes. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego We Wrocławiu*(529), 162-169. <https://doi.org/10.15611/pn.2018.529.14>

Lin, M. (2022). Prospects for the Development of China's "Silver-Haired Talents" Market in the Post Demographic Dividend Period. *BCP Business & Management*, 30, 558-564.

Ma, J. (2022). Future Development of Chinese Silver Economy: Comparison With US and China's Senior Industries.

Tổng cục Thống kê. (2019). Kết quả Tổng điều tra Dân số và Nhà ở thời điểm 0h ngày 01 tháng 4 năm 2019. NXB Thống kê.